

Gritsenko M. V., Candidate of philosophical sciences, senior research worker of the department of quality of higher education, Institute of Higher Education of NAPS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), mari_na@ukr.net

The interpretation of the phenomenon of “academic freedom” in philosophical and educational discourse

Based on the philosophical and educational studies it was highlighted the importance of the concept of “academic freedom” as the main idea of the modern university. It was analyzed a number of European documents, legislation, policy documents, international declarations detailing reveal the content of this phenomenon.

It is noted that academic freedom – is a complex category which describes the social space of autonomy and independence of the academic community within the academic profession. The concept of academic freedom includes freedom as the individual and community. In this regard, for better disclosure the idea of academic freedom it was clarified a concept of autonomy as an academic areas separate and independent decisions on the content of the academic community of research and education, learning and training methods and rules of decent behavior, norms of rationality, scientific standards and education.

Keywords: higher education, academic freedom, autonomy of university, scientific research, academic community, research.

Гриценко М. В., кандидат философских наук, старший научный сотрудник отдела качества высшего образования, Институт высшего образования НАПН Украины (Украина, Киев), mari_na@ukr.net

Интерпретация феномена “академическая свобода” в философско-образовательном дискурсе

На основе философско-образовательных исследований освещено важность понятия “академическая свобода” как главной идеи современного университета. Проанализированы ряд европейских документов, законодательных актов, программных документов, международных деклараций, которые детально раскрывают содержание этого феномена.

Отмечается, что академическая свобода – это комплексная категория, характеризующая социальное пространство самостоятельности и независимости академического сообщества в рамках академической деятельности. Понятие академической свободы включает свободу как личности, так и общества. В этой связи, для более глубокого раскрытия идеи академической свободы уточнено понятие академической автономии в качестве сферы самостоятельного и независимого принятия решений академическим сообществом по содержанию научных исследований и образования, методов познания и обучения, а также правил достойного поведения, норм рациональности, стандартов научности и образованности.

Ключевые слова: высшее образование, академическая свобода, автономия университета, научная деятельность, академическое сообщество, научные исследования.

* * *

УДК 37.013.73

Терепищий С. О.

кандидат философских наук, доцент, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), som_org@ukr.net

ДИАЛЕКТИКА РЕГИОНАЛИЗАЦИИ ТА ГЛОБАЛИЗАЦИИ В СФЕРЕ СУЧАСНОЙ ВЫСШЕЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Розглядається особливості взаємовідношення процесів глобалізації та регіоналізації в сфері вищої освіти. Методологічна база дослідження визначається підходом, який спирається на принципи об'єктивності та цілісності. Зокрема, в роботі застосовано: метод історизму та герменевтики; діалектичний метод; метод системного аналізу; порівняльний метод. Взятих за принцип діалектичну єдність інтеграції та локалізації в сучасних уніфікаційних реаліях, автор показує присутність складної імпліцитної структури причин та наслідків глобалізаційних явищ. Базуючись на дослідженнях К.Олдса та С.Робертсона, дослідження аналізує хронологічні моделі, за якими розвивається регіоналізація вищої школи. Для чіткого окреслення поняття освітній регіон, в роботі проводиться опис однієї з найбільш впливових асоціацій суб'єктів освітніх послуг – Європейського Освітнього Простору.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, європеїзація, освітній простір, інтеграція, локалізація, глокалізація.

В соціогуманітарному дискурсі сучасності досить давно та надійно закріпився термін глобалізація. Навіть для буденної свідомості це поняття, в першу чергу, асоціюється з експансією західної культури та є гранично близьким до процесу становлення

космополітизму. Проте очевидні явища світової уніфікації є лише поверхневою ознакою сьогоденних соціоекономічних, політичних та культурних реалій. Не дивлячись на ущільнення зв'язків між націями, все ж, поряд з трендами взаємозалежності національних структур, присутня також і локалізація екстраполяційних елементів глобалізації. Усе що запозичується культурами з загально світового надбання поступово адаптується до вимог локального населення та стає сурогатом національного та світового.

Більше того, в наші дні можна спостерігати утворення окремих груп націй, що найбільш активно локалізують асоційовані елементи економіки, політики та культури. Такі системні утворення на світовій мапі дослідники іменують глобалізаційними регіонами. Вони відображають двояку сутність соціальних змін сучасності: З одного боку, безперечно, присутній феномен уніфікації, який зумовлений розвитком засобів комунікації, геометричним ростом ринку збуту продукції та експансією трудових та сировинних ресурсів. З іншої точки зору, усі галузі суспільного буття мають монолітну регіональну сутність, яка надає окремим спільним новоутворенням специфічний зміст у кожному регіоні. Це діалектичне поєднання регіональної та глобальної поляризації отримало власний новітній термін глокалізація. Засновник цього поняття Р. Робертсон таким гібридним неологізмом підкреслює, що феномен глобалізації не породжує конфлікт між гомогенним та гетерогенним, така дихотомія присутня лиш в науковому дискурсі з приводу цього явища [10]. Остання ж форсує топологічне перетікання локального в глобальне та навпаки – її зміст змішання ознак та обмін структурними елементами соціальних систем.

В останні роки дедалі популярнішими стають галузеві дослідження з питань глобалізації. Така тенденція є очікуваною з огляду на історичну глибинність та джерельну складність явища світової інтеграції. Однією з таких окремих сфер глобалістики стала глобалістика освіти. Особливо актуальними такого роду пошукові роботи стали в вимірі вищої школи, оскільки саме остання зазнала найбільш явних змін під впливом вимог сучасності. Не оминув цей процес і українські ВНЗ: приєднання до Болонського процесу, впровадження кредитно-модульної системи, збільшення приватного сектору в освіті – усі ці перетворення є, в тій чи іншій мірі наслідком глобалізаційних впливів, що потребують узагальненого та прогностичного осмислення.

З огляду на цей факт, досить актуальними являються пошукові роботи на основі аналізу уніфікаційних та локалізаційних підстав реформування сучасної вищої школи. В рамках невеликого дослідження ми ставимо за мету розглянути головні взаємовідношення між освітою та глобальним феноменом глобалізації не породжує конфлікт між гомогенним та гетерогенним.

Той факт, що глобалістика вищої освіти є популярною темою наукового дискурсу зумовлює широкий арсенал джерел, які можуть бути використані для роботи в галузі. Зокрема, американський економіст Г. Фрідман розглядає сучасну вищу освіту як сферу, що демонструє наростаючий потенціал до прибутковості та

пов'язує такі новоутворення з економічними умовами глобального ринку [6]. Інший американський дослідник індійського походження С. Чінамай відводить вагоме значення технологічному посередництву в питанні глобалізаційного впливу на освіту. На його думку саме розвиток комунікаційних технологій сприяє збільшенню масштабу освітніх можливостей [5]. Трансформація вимог управління освітою та ВУЗ-ом є головним аспектом глобалістики французького мислителя Ж. Холлака. Останній слушно підкреслює зміну моделі освітнього менеджменту з строго вертикальної до мережевої та змішаної [7]. Російські вчені О. Баранов і М. Лебедева акцентують свою увагу і на негативних наслідках глобалізації. Вона підкреслюють, що включення строгої економічної доцільності в сферу освіти як духовного джерела нації (що має місце в умовах світової інтеграції), призводить до втрати значної частки світоглядного знання отриманого студентами [1]. Схожі думки висловлює і британський дослідник Б. Рідінгс. На його думку, сучасні освітні установи втратили свою сутність (єдність дослідницької роботи та навчання під егідою національної культури) та навряд чи можуть називатися університетами в класичному сенсі цього слова [3].

Як ми уже зазначали, глобалістика освіти поки що не є певною методологічною теорією чи новітньої системою визначених поглядів, які мають шанс стати науковою традицією. Це пов'язано з неоднозначністю самого подразника освітніх реформ, глобалізацію, в теперішніх умовах, можна конституювати лише як наслідок. “З недавніх спроб проаналізувати і зрозуміти численні і складні ефекти глобалізації на освіту, стає очевидним те, що немає жодного цілісного вигляду наслідків процесу глобалізації на викладання і навчання в школах та інших навчальних закладах” [11, с. 66]. Саме тому наше дослідження буде намагатися зайняти позицію споглядання та систематизації наявних знань з цього приводу, ми звернемося до критики сучасної освітньої ситуації з точки зору споживача та виробника навчальних послуг.

Окрім різноманіття наукових поглядів на феномен глобалізації в освіті, присутня також проблема диференційованої реакції на зустрічні умови в рамках окремих навчальних структур в різних країнах та регіонах. Шведський дослідник проблеми експансії глобалізації в навчання П. Солберг з цього приводу доречно підкреслив: “Освітні системи по-різному реагують на зміни в нових економічних, політичних і культурних порядках світу. Глобалізація вчинила вплив в соціальних реформах національних держав, до яких сектори освіти змушені пристосуватися в нових глобальних умовах, що характеризуються гнучкістю, різноманітністю, посиленням конкуренції і непередбачуваною змінністю. Розуміння впливу глобалізації на викладання і навчання є важливим для будь-якого розробника політики, конструктора реформ та освітнього лідера” [11, с. 67]. Саме тому, глобалістика вищої школи є радикально міжгалузевим поглядом на навчальний процес та його мету, це спроба отримати максимальні чітку картину того що відбувається спрогнозувати можливі наслідки.

Погляд на глобалізацію лише як на гомогенізацію є вагомою проблемою не лише буденного знання, але й

політичного. Не існує універсального рецепту успіху в умовах інтеграційної локалізації моделей виробництва та культури. Сучасний світ освітніх послуг базується на бінарному поділі учасників на тих хто експериментує, шукаючи вигоду в гонитві за інновацією, та тих хто пристосовується, сприймаючи інновацію із зовні або як необхідність. “В останні роки, основною метою політики структурної перебудови у сфері освіти був перехід до “глобальних освітніх стандартів”. Це часто робиться шляхом зіставлення цілі системи менш розвинених країн з країнами економічно більш передовими. Нажаль, уряди часто вважають, що є лише один правильний підхід до коректування освіти і що необхідність певних “глобальних освітніх стандартів” є беззаперечною, якщо система будується з розрахунком на міжнародну конкуренцію. Дослідження освітніх реформ та досвід з питань структурної перебудови припускають, що уряди повинні усвідомити, що є більш ніж один спосіб виходу на шлях оздоровлення. Найважливішою умовою для сталого розвитку національної освіти є формування демократично функціонуючих національно-державних реформ, які засновані на принципі розвитку, а не творення” [11, с. 67–68]. Запозичення досвіду іноземних систем освіти має здійснюватися з огляду на те, що освіти не йде до спільного знаменника, а навпаки диференціюється. Крім того, будь-яка екстраполяція моделей навчального управління не повинна входити в конфлікт з метою національної освіти та перш за все має здійснювати з огляду на інтереси громадян.

Останні твердження особливо актуальні для української вищої школи. З цього приводу, відомий український дослідник проблем сучасної освіти, академік В. Кремінь у вступному слові до “Білої Книги національної освіти України” відзначає наступне: “З огляду на процеси консолідації української нації, утвердження української державності в глобалізованому й конкурентному світі зростає роль вітчизняної освіти в запровадженні українського мовлення, без винятку сфери людського життя, формуванні українських громадян як відповідальних патріотів своєї Вітчизни” [2, с. 6]. Низький рівень освіченості можновладців в питанні вагомості коректної гуманітарної політики, призводить до плачевних наслідків, з огляду на теперішній досвід нашої держави. Надзвичайно важливо зробити правильні висновки з ситуації, в якій опинилася наша країна, і перший з них це короткострокові причинному наслідкові зв'язки між рівнем освіти та благополуччям держави.

Ці твердження доводить і глобальний досвід. Освіта є однією з передових галузей сучасного інформаційного капіталізму. Її сутність з часів початку інформатизації суспільства в 60-х зазнала роздвоєння. Голландські вчені С. Маргінсон та М. Ван дер Венде у своїй спільній роботі “Глобалізація та вища освіта” зосереджують свою увагу саме на цьому: “Будучи глибоко зануреною в глобальних трансформаціях, вища освіта сама по собі розділяється на дві сторони – економічну та сторону культурного симбіозу. Вища освіта є помітною в глобальних ринкових відносинах. Вона навчає керівників і технологів глобального бізнесу; здійснює основне зростання студентської мобільності в глобальному масштабі, що сприяє бізнес-дослідженням

і діловому зближенню націй; сектор формування економічної політики проходить до часткової глобальну збіжності і університет одним із перших вийшов на глобальний ринок. Крім того, навіть великі економічні зміни відбуваються на культурному аспекті” [8, с. 5]. Антиномія сучасної освіти полягає у необхідності наперед програвшого вибору між економічною доцільністю та духовною значимістю. До поки останнє протиріччя істин не буде вирішене, вища освіта буде залишатися на перехідному етапі.

На початку нашого дослідження ми підкреслили значення регіоналізації в сучасному освітньому просторі. Історично та політично склалося, що Україна тяжіє до європейського глобалізаційного регіону, який є одним із домінуючих. Вплив Європи на ринку навчальних послуг настільки високий, що окремі дослідники говорять про *європеїзацію* національних освітніх систем. Маргінсон та Ван дер Венде вказують на те, що європеїзація має під собою три джерельних походження. “Перше походження [європеїзації] в зростанні міжнародної мобільності людей та ідей; другий в міжнародному співробітництві між країнами ЄС в рамках своїх економічних, соціальних і культурних заходів; і третій набір походжень в яскраво вираженій прихильності до зони європейської вищої освіти” [8, с. 9]. Прикладом європеїзації євразійського регіону є впровадження Лісабонського та Болонського процесів, учасником останнього з яких є і Україна. Болонський процес це в першу чергу адміністративна реформа, тобто реформа урядів, а не університетів, вона покликана збільшити прибутковість галузі та суміжних з нею областей. Слід розуміти, що якість освіти, досягнення якої пропагується в більшості Комюніке учасників, є важливою ціллю процесу, проте не являється кінцевою метою.

Українська освітня політика на разі далека від ідеалу. Бюджет 2015 року, вочевидь, значно скоротить видатки на освіту. Для уряду України, будь-якого скликання, освіта завжди була галуззю допоміжною та дотаційною. Тобто такою, що в складні часи першою йде на скорочення. Це доводить той факт, що українська національна свідомість і досі не зрозуміла вагомого значення освіченого населення в умовах глобалізації, як і не розуміє зростання ролі знань в умовах кризи.

Тим не менш, варто хоча б гіпотетично припустити за якими критеріями мусить здійснюватися освітня реформа, яка б могла розраховувати на успіх. Дослідник освітньої політики із Харкова Л. Хижняк, достатньо оптимально описує фундаментальні критерії якісних змін в освіті під час глобалізації. На його думку таким принципів повинно бути три:

1. *Забезпечення доступності вищої освіти.* Що уже зараз іде в супереч з політикою уряду – рівень життя українців значно впав, і їм набагато важче оплачувати освіту, в той же час держзамовлення в ВНЗ геометрично скорочуються.

2. *Сприяння справедливості розподілу освітніх можливостей у суспільстві.* На разі наявність коштів для навчання повністю компенсує в нашій державі відсутність освітніх можливостей, що, на жаль, зумовлено важким фінансовим становищем освітніх інституцій. Крім того, талановита молодь все ще залишається

маргіальною, по відношенню до реалізації свого потенціалу.

3. *Підвищення конкурентоспроможності закладів освіти.* Інфляція освітніх послуг, що важким багажем накрила нашу державу в середині 90-х і досі залишає своє відлуння неякісної освіти, яка не лише висмоктує з країни фінанси, але й залишає її без потенційних трудових ресурсів [4, с. 4–5].

Відповідність цим трьом критеріям відзначиться швидкою рентабельністю для національної економіки, дозволить залучити на територію України не лише сировинні, але й інформаційно-виробничі інвестиції, які базуються на трудових ресурсах.

Сучасна глобалізація в сфері освіти сформувала чітко виражені навчальні регіони, які певною мірою конкурують між собою. Можна говорити про Європейський регіон, Англійський, Американський, Регіони Далекого, Близького та Середнього Сходу, Австралії та Океанії тощо. Кожному з них характерна своя система зв'язків та залежностей, специфічна внутрішня конкуренція та сукупність регламентованих нормативними актами навчальних асоціацій, процесів та проектів.

Проблемі освітніх регіонів в умовах глобалізації досить значну та конструктивну увагу приділили К. Олдс та С. Робертсон у своєму курсі “Глобалізація вищої освіти: дослідження в галузі економіки знань”. Науковці стверджують якісно новий статус вищої школи порівняно з минулою економічною епохою. На прикладі Європейського регіону дослідники доводять неможливість залишитись осторонь тих глобалізаційних реалій, що зумовлюють зміни в вищій освіті провідних країн світу. На думку, Олдс та Робертсон Болонський процес чітко показав присутність подвійного регіону в Європі. “Незважаючи на те, що у вищій освіті ревниво охороняли внутрішню відповідальність майже в усіх країнах світу, в період трохи більший ніж 10 років, починаючи з 1999 року, близько 47 національних міністерств освіти по всій Європі, що представляють більше ніж 5600 державних і приватних установ “Європи” та 16 мільйонів студентів зобов'язалися до створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) або те, що відомо як Болонський процес. Враховуючи, що в даний час тільки існує лише 28 членів Європейського союзу (ЄС), а ЄПВО охоплює 47 країн, ми бачимо, що є принаймні два види Європи в представлений нами області – версія “Європа як ЄС” та бажаний / континентальний варіант “Європи” [9, с. 1]. Між двома “модусами” Європи існують свої інтеррегіональні зв'язки, причому країни ЄС виступають в них суб'єктами з обох сторін, звичайно ж з орієнтацією на інтереси першої. Така складна структура продемонстрована на базі Європейського регіону, доводить глобалізаційний характер перетворень в сучасній освіті та гетерогенізацію суб'єктів що інтегруються в один освітній простір.

Олдс та Робертсон відзначають, що регіоналізація освіти мала місце і до інформаційної революції в сучасному світі, зокрема в післявоєнній Європі вона існувала у вигляді опозиції Західного та Комуністичного блоку. Тим не менш, значно змінився сам алгоритм та ознаки регіоналізації, яка стала значну складнішим явищем та перестала бути певною

калькуляцією політичних вподобань та поглядів національних держав. “Виходячи з наших досліджень в області вищої освіти, ми підкреслюємо, що ці два процеси [глобалізація та регіоналізація – Авт.] йдуть рука об руку. Перебування в освітньому регіоні може допомогти захистити окрему національну систему від глобальної конкуренції. Або ж може допомогти в захопленні певної міри загального суверенітету на верхніх ешелонах, тобто на рівні переговорів або конкурсу, що дозволить отримати лідерство в будівництві форм та обсягів нормативних структур регіону. У будь-якому випадку, поява регіональних блоків, особливо тих, які формується на більш відкритих і орієнтованих на експорт модусах регіоналізму, що були характерні в 1990–і роки (Див табл. 1), як правило, геометрично збільшує потенціал області в багатополлярному світі [9, с. 3].

Табл. 1.

Порівняльна характеристика “старого” та “нового” регіоналізму в вищій освіті

	Старий Регіоналізм (1945–1990–ті)	Новий Регіоналізм (з 1990–х і далі)
Поляризація світового лідерства	Біполярний світ; Холодна війна; сильний національний вплив	Багатополлярний світ з національних, Регіональних та глобальних суб’єктів
Осередок та ініціатива виникнення	Створено ієрархічно за ініціативи над держав	Добровільний процес з внутрішнім осередком виникнення / Співпраця у вирішенні глобальних проблем
Експортна політика	Замкнута і протекційна	Відкрита та експортно-орієнтована
Стратегія та простір діяльності	Конкретні і вузькі цілі	Більш повні, багатовимірні соціальні процеси
Різноманіття суб’єктів регіону та зв’язків між ними	Стурбовані відносини між національними державами	Нові форми спеціальної організації, які є частиною глобальної структурної трансформації, що включає і недержавні суб’єкти

З становленням політики нового регіоналізму збільшується структурна глибина та стратегічна орієнтованість освітніх блоків, їх діяльність регламентується набагато ширшим колом суб’єктів, а результати фіксуються на основі більшої кількості показників. Збільшення кількості акторів в освітніх блоках призводить до демократизації регуляційного апарату освітнього простору, але в той же час, такі зміни підвищують складність впровадження того чи іншого заходу.

Тим не менш головне відношення між розбудовою регіону та вищою освітою це політичне відношення. Що форсується державами, та лише формується асоціаціями університетів та регіональними організаціями. Регіоналізація вищої освіти – це експансія політичного та економічного адміністрування на ВНЗ, що здійснюється в вигляді над системного об’єднання.

Отже, в рамках цього невеликого дослідження, нам вдалося розглянути відношення між регіоналізацією та глобалізацією в контексті проблем вищої освіти. Аналіз був здійснений в руслі експлікації поняття “новітньої регіоналізації”. За методологічну основу роботи ми

взяли твердження за яким глобалізація не породжує конфлікт між гомогенним та гетерогенним, більше того, остання сприяє топологічному перетіканню глобального в локалізоване.

Ми наголосили на неоднозначності рушійних сил освітніх реформ, що призводить до присутності лише уможливленого конституювання глобалізації. Тим не менш її наслідками є ряд реформ та фактів, що дали хороше підґрунтя для розкриття феномену навчальної локалізації.

В ході аналізу гетерогенної природи світової уніфікації ми дійшли до висновку за яким існування універсального рецепту успішної освітньої політики в умовах інтеграційної локалізації моделей виробництва та культури є неможливим. Було окреслено наявність на світовій арені освітньої політики країн експериментаторів та країн, що наслідують інновації.

Базуючись на роботах С. Марґінсона та М. Ван дер Венде ми описали феномен утворення освітніх регіонів на прикладі процесу європеїзації, виділивши три головні рушійні сили відповідного явища. Було наголошено на “зависанні” вищої освіти в перехідному етапі свого розвитку, що зумовлено антиномією наперед програвшого вибору між економічною доцільністю та духовною значимістю.

Використавши науковий досвід К. Олдса та С. Робертсон було визначено дві відмінні стратегії регіоналізації вищої школи. Регіоналізація навколо надержав, що мала місце в період від 1945 до 1990–х, та новітня регіоналізація освіти, модель якої почала формуватися в 90–х роках ХХ століття та переживає своє розгортання сьогодні. Освіта в умовах глобальної регіоналізації зазнає потужнішого адміністративного тиску, що призводить до зміни її головних орієнтирів.

Список використаних джерел

1. Барабанов О. Н., Лебедева М. М. Глобализация и образование в современном мире // Глобализация: человеческое измерение. – М.: РОССПЭН, 2002. – С. 54–77.
2. Біла книга національної освіти України / за ред. В. Г. Кременя. – К.: Акад. пед. наук України, 2009. – 185 с.
3. Ридингс Б. Университет в руинах / Б. Ридингс; [пер. с англ. А. М. Корбута]. – М.: Изд. Дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 304 с.
4. Хижняк Л. Державна освітня політика в умовах глобалізації. Пошуки оптимальної моделі / Л. Хижняк // Державне будівництво. – 2007. – №1 (2). – С. 37–43.
5. Chinnammai S. Effects of globalization on education and culture / S. Chinnammai // Materials of the ICDE International Conference. – 2005. – №5. – P.2–6.
6. Freedman G. Unlocking the Global Education Imperative Core Challenges & Critical Responses [Internet-resource] / Educational researches center “Blackboard”. – Mode of access: http://blackboard.com/blackboard/gordon_freedman
7. Hallak J. Education and globalization / J. Hallak // IIEP Newsletter. – 1998. – Vol. XVI, No.2. – P.1–6.
8. Marginson S. and Van der Wende M. Globalisation and higher education / S. Marginson and M. Van der Wende. – G.: OECD Press, 2006. – 74 p.
9. Olds K., Robertson S. L. Globalizing Higher Education and Research for the Knowledge Economy / K. Olds, S. L. Robertson. – B.: “Coursera”, 2014. – [URL]: <https://www.coursera.org/course/globalhighered>
10. Robertson Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture (Theory, Culture & Society Series) / Roland Robertson // SAGE Publications, 1992. Printed in Great Britain by The Cromwell Press Ltd, Broughton Gifford, Melksham, Wiltshire, – 310 p.
11. Sahlberg P. Teaching and Globalization / P. Sahlberg // Managing Global Transitions. – 2004. – Vol.2 (1). – P.65–83.

References

1. Barabanov O. N., Lebedeva M. M. Globalizacija i obrazovanie v sovremennom mire // Globalizacija: chelovecheskoe izmerenie. – M.: ROSSPJeN, 2002. – S. 54–77.
2. Bila kniga nacional'noi' osviti Ukrai'ni / za red. V. G. Kremenja. – K.: Akad. ped. nauk Ukrai'ni, 2009. – 185 s.
3. Ridings B. Universitet v ruinah / B. Ridings; [per. s angl. A. M. Korbuta]. – M.: Izd. Dom Gos. un-ta – Vyshej shkoly jekonomiki, 2010. – 304 s.
4. Hizhnjak L. Derzhavna osvijnja politika v umovah globalizacii'. Poshuki optimal'noi' modeli / L. Hizhnjak // Derzhavne budivnictvo. – 2007. – №1 (2). – S. 37–43.
5. Chinnammai S. Effects of globalization on education and culture / S. Chinnammai // Materials of the ICDE International Conference. – 2005. – №5. – P.2–6.
6. Freedman G. Unlocking the Global Education Imperative Core Challenges & Critical Responses [Internet-resource] / Educational researches center "Blackboard". – Mode of access: http://blackboard.com/blackboard/gordon_freedman
7. Hallak J. Education and globalization / J. Hallak // IEP Newsletter. – 1998. – Vol. XVI, No.2. – P.1–6.
8. Marginson S. and Van der Wende M. Globalisation and higher education / S. Marginson and M. Van der Wende. – G.: OECD Press, 2006. – 74 p.
9. Olds K., Robertson S. L. Globalizing Higher Education and Research for the Knowledge Economy / K. Olds, S. L. Robertson. – B.: "Coursera", 2014. – [URL]: <https://www.coursera.org/course/globalhighered>
10. Robertson Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture (Theory, Culture & Society Series) / Roland Robertson // SAGE Publications, 1992. Printed in Great Britain by The Cromwell Press Ltd, Broughton Gifford, Melksham, Wiltshire, – 310 p.
11. Sahlberg P. Teaching and Globalization / P. Sahlberg // Managing Global Transitions. – 2004. – Vol.2 (1). – P.65–83.

Terepishchy S. O., a candidate of philosophical sciences, associate professor, National pedagogical university, is the name of M. P. Dragomanov (Ukraine, Kyiv), som.org@ukr.net

Dialectics of regionalization and globalization in contemporary higher education

The peculiarities of the relationship of globalization and regionalization in higher education. Methodological basis of the study determined approach that is based on the principles of objectivity and integrity. In particular, we used: the method of historicism and hermeneutics; dialectical method; the method of system analysis; comparative method. Taking the principle of dialectical unity of integration and localization in modern unification realities, the author reveals the presence of a complex implicit structure of the causes and consequences of the globalization phenomena. Based on studies K.Olds and S.Robertson, the author analyzes the chronological model, which develops the regionalization of higher education. For a clear definition of the educational area, the work carried out a description of one of the most influential associations of subjects of educational services - European educational space.

Keywords: globalization, regionalization, Europeanization, educational space, integration, localization, globalization.

Терещиць С. А., кандидат философских наук, доцент, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), som.org@ukr.net

Диалектика регионализации и глобализации в сфере современного высшего образования

Рассматриваются особенности взаимоотношения процессов глобализации и регионализации в сфере высшего образования. Методологическая база исследования определяется подходом, который опирается на принципы объективности и целостности. В частности, в работе применены: метод историзма и герменевтики; диалектический метод; метод системного анализа; сравнительный метод. Взяв за принцип диалектическое единство интеграции и локализации в современных унификационных реалиях, автор показывает присутствие сложной имплицитной структуры причин и следствий глобализационных явлений. Основываясь на исследованиях К.Олдса и С. Робертсона, автор анализирует хронологические модели, по которым развивается регионализация высшей школы. Для четкого определения понятия образовательный регион, в работе проводится описание одной из наиболее влиятельных ассоциаций субъектов образовательных услуг – Европейского Образовательного Пространства.

Ключевые слова: глобализация, регионализация, европеизация, образовательное пространство, интеграция, локализация, глокализация.

* * *

УДК 37.014:378.1.811

Яковлева О. В.

кандидат философских наук, доцент,
доцент кафедры гуманитарных дисциплин,
Київський інститут бізнесу та технологій
(Україна, Київ), elva_rom@inbox.ru

ПЕРЕХІД ДО БАГАТОМОВНОСТІ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Розглянуто вітчизняну систему вищої освіти під кутом зору її спроможності до реалізації оптимального переходу до багатомовності. Констатується, що ВНЗ – це соціальний інститут, здатний засвоювати корисні новації й модернізуватися в оптимальнішому порівняно з іншими інститутами режимі. Статус української мови у системі освіти законодавчо закріплений. Обсяг її фактичного використання і престиж перебувають у вищих на більш високому рівні, ніж в інших сферах. ВНЗ готові до того, щоб, узгодивши інтереси держави, освітньої системи, особистості, включитися у національний процес реформатування соціально-комунікативної системи з метою її реальної адаптації до державного статусу української, взявши на себе роль одного з лідерів.

Ключові слова: система вищої освіти, мовна ситуація, мовні практики, одномовність, багатомовність, диглосія, модернізація.

Для системи вищої освіти України в тому вигляді, в якому вона існує нині, українсько-російська двомовність, разом з побутовою багатомовністю у різноманітних варіантах виявлення останньої (українсько-російсько-болгарська, українсько-румунсько-російська, українсько-угорсько-словацько-російська тощо), є тими рисами, що їх з повним правом можна кваліфікувати як невід'ємні й навіть, до певної міри, основоположні ознаки ситуації. Не так уже й багато знайдеться нині у національному освітньому просторі осередків, для яких була б більшою мірою притаманна не лише декларативна, а реальна, українська одномовність (включаючи й такий її різновид, як диглосія), ніж та чи інша форма дво- та/або багатомовності.

Характерною рисою українсько-російської та російсько-української двомовності (або диглосії), яка знаходить своє виявлення у форматі власне лінгвістичного підходу до мовної проблематики, мовної ситуації, мовної політики, слід вважати її наявність практично у всіх без винятку формах існування мови, починаючи з літературної (стандартної) і народно-розмовної й закінчуючи діалектами, наріччями, соціолектами та ін. У форматі підходів соціологічного та політичного факт присутності двомовності у різних мовних формах, коли й не втрачає значення, то зводить його до мінімуму.

Дихотомія лінгвістичний-екстралінгвістичний підхід має для нас з огляду на тему статті важливе значення. Останнім часом екстралінгвістичні підходи до лінгвістичної проблематики, як вважає дехто з фахівців, зумовлюють зрушення в її осмисленні не лише в різних гуманітарних дисциплінах та у міждисциплінарних дослідженнях, а й у самій лінгвістиці. Так, скажімо, на думку Р. Фрумкіної, “термін двомовність завжди був нечітким, а сьогодні його значення не тільки розмилося, а й розглядається в ореолі соціальних проблем” [6, с. 165], що призводить до ще більшої плутанини.

Такий стан справ склався у процесі історичного розвитку. В більшості випадків він відповідає наявній мовній ситуації, забезпечуючи випускникам вітчизняних ВНЗ повне узгодження паралельного вживання української та російської мов з практичною